

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Затверджую
Голова приймальної комісії
Олег СКИДАН
_____ 2025 р.

ПРОГРАМА
додаткового екзамєну для вступу в аспірантуру
за ОС «Доктор філософії»
галузь знань С1 «Соціальні науки, журналістика, інформація та
міжнародні відносини»
спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за
спеціалізаціями)»

Житомир – 2025 р.

Програму підготували:

Ткачук Василь Іванович – доктор економічних наук, професор кафедри економіки, підприємництва та туризму;

Грабчук Інна Францівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму;

Ярмова Марина Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, підприємництва та туризму.

Затверджено на засіданні приймальної комісії
Протокол № 4 від 16.04. 2025 року

ЗМІСТ

Пояснювальна записка.....	4
1. Перелік дисциплін і тем для складання додаткового вступного іспиту..	6
1.1. Перелік тем з дисциплін «Економічна теорія, макро-, мікроекономіка»	6
1.2. Перелік тем з дисципліни «Економіка підприємства».....	9
2. Критерії та система оцінювання.....	11
Список рекомендованої літератури.....	12

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовка здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня передбачає розвиток особистісного дослідницького потенціалу, творчого системного мислення, сукупності загальних та професійних компетентностей з актуальних питань економічного розвитку країни та її систем на усіх рівнях господарювання; оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження та захисту дисертації в галузі соціальних та поведінкових наук, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Програму додаткового вступного іспиту третього рівня вищої освіти за спеціалізацією С1.01 Економіка, спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями) галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини для здобуття освітньо-наукового ступеня доктор філософії складено відповідно до Постанови КМУ від 23.03.2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» та відповідно до місця та значення дисциплін, передбачених освітньою програмою підготовки аспірантів даної спеціальності. Програма передбачає здійснення перевірки набутих здобувачами теоретичних знань та практичних навичок.

Вступник повинен вміти на високому професійному рівні вирішувати економічні проблеми розвитку суб'єктів господарювання, які виникають перед ними в умовах ризику та невизначеності на різних рівнях – від глобального (міжнародні ринки товарів, капіталу, послуг) та національного (в межах галузевих та міжгалузевих комплексів та підкомплексів сфери аграрного виробництва) до мікрорівня, власне самого підприємства як відкритої економічної системи.

Мета підготовки доктора філософії з економіки акцентується на проведенні соціально-економічних досліджень на рівні регіону, окремих суб'єктів господарювання в розрізі галузей і сфер національної економіки України, що досягається на основі аналізу виробничо-господарської діяльності підприємств і організацій у виробничій та комерційній сферах, банківських установ, прогнозуванні економічної діяльності підприємств та фірм, розробці заходів з підвищення ефективності виробництва, ведення обліку, удосконалення методів управління, участь в системному управлінні підрозділами та зовнішньоекономічній діяльності, обґрунтуванні стратегії і тактики розвитку підприємства, дослідженні економічної інформації тощо.

Реалізація мети передбачає набуття в процесі навчання відповідних компетентностей, які забезпечують широкий світогляд, поєднання нового економічного мислення, глибоких знань фундаментальних економічних законів, обґрунтування шляхів розвитку підприємств в умовах ринкової економіки зі знаннями соціально-психологічних основ спілкування людей.

Абітурієнти, які вступають Поліського національного університету на навчання для здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії на

основі освітнього ступеня магістра, або спеціаліста, здобутого за іншою спеціальністю, попередньо складають додатковий іспит. За умови успішного проходження додаткового вступного випробування абітурієнти допускаються до вступного іспиту за спеціалізацією С1.01 Економіка, спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями) галузі знань С Соціальні науки, журналістика, інформація та міжнародні відносини для здобуття освітньо-наукового ступеня доктор філософії.

Додаткове вступне випробування проводиться з метою перевірки якості загально-професійної й спеціальної підготовки потенційних аспірантів і дозволяє виявити й оцінити готовність вступника до вирішення професійних завдань та науково-практичної діяльності.

Програма і форма додаткового вступного випробування є єдиною для всіх осіб, які не мають фахової освіти зі спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)».

1. ПЕРЕЛІК ДИСЦИПЛІН І ТЕМ ДЛЯ СКЛАДАННЯ ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ІСПИТУ

Додаткові вступні випробування включають основні розділи і питання з наступних дисциплін: Економічна теорія, макро-, мікроекономіка; Економіка підприємства.

1.1. ПЕРЕЛІК ТЕМ З ДИСЦИПЛІН «ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ, МІКРО-, МАКРОЕКОНОМІКА»

Тема 1. Економічна теорія як наука

Економіка як система знань. Основні етапи розвитку економічної теорії. Сучасні економічні теорії. Еволюція предмета вивчення в економічній теорії.

Економічні категорії та закони. Методи економічної теорії: загальнонаукові та спеціальні. Позитивна та нормативна економічна теорія. Поєднання кількісного та якісного аналізу в економічній науці.

Пізнавальна та практична функції економічної теорії. Місце економічної теорії в системі прийняття економічних рішень. Економічна теорія та економічна політика.

Класична методологія економічної науки. Сучасні методологічні підходи та методи досліджень в теорії економіки.

Тема 2. Рушійні сили економічного розвитку

Економічні потреби суспільства та їх структура. Закон зростання потреб. Економічні інтереси: поняття, види та їх взаємодія. Національні економічні інтереси та безпека держави.

Виробництво, його фактори та результати. Класифікація факторів виробництва в чотирифакторній моделі «земля-праця-капітал-підприємницька здібність».

Виробничий потенціал суспільства і обмеженість ресурсів. Виробничі можливості. Виробнича функція в короткостроковому та довгостроковому періоді.

Ресурсний потенціал. Ринковий підхід до ресурсного потенціалу. Ринки окремих ресурсів.

Тема 3. Економічні системи суспільства

Сутність і основні структурні елементи економічної системи. Типи економічних систем та критерії їх класифікації. Трансформаційний підхід до класифікації типів економічних систем: чистий капіталізм (ринкова економіка), командно-адміністративна система, сучасні змішані системи. Цивілізаційний підхід до класифікації економічних систем: доіндустріальна (аграрна), індустріальна, постіндустріальна, інформаційна епоха. Транзитивна економіка. Теорії модернізації.

Національна економічна система та національна модель економіки. Конкурентні переваги національної економіки. Вплив інтеграції на національну модель економіки.

Тема 4. Відносини власності в економічній системі

Сутність відносин власності. Економічний зміст і право власності. Суб'єкти та об'єкти власності. Типи, види і форми власності. Еволюція форм власності в змішаній економіці.

Державна форма власності. Приватизація об'єктів власності в Україні: поняття, принципи, методи. Управління державною власністю.

Приватна власність. Результати інтелектуальної діяльності як специфічні об'єкти власності.

Тема 5. Розвиток національної економіки

Національна економічна система. Національна модель економіки. Конкурентоспроможність національних економік. Екзогенні та ендогенні чинники розвитку національних економік. Сучасна стратегія економічного відновлення та відбудови України.

Тема 6. Механізми функціонування ринку

Сутність ринкових відносин. Об'єктивні умови його виникнення та характерні риси. Класифікація та види ринків. Функції ринку. Недоліки ринкового механізму та потреба державного регулювання? Поняття ринкової інфраструктури та її основні елементи.

Механізм ринкового саморегулювання: попит і пропозиція, ринкова ціна, конкуренція. Поняття еластичності в ринковому механізмі саморегулювання. Рівноважна ціна, ціна попиту, ціна пропозиції.

Конкуренція та її роль у функціонуванні ринку. Види конкуренції. Досконала і недосконала конкуренція. Нецінова і цінова конкуренція. Захист конкуренції від монополії.

Теорії олігополії. Ринки природної монополії. Антимонopolне законодавство.

Тема 7. Мікроекономічні теорії поведінки споживача та фірм на ринках

Принципи раціональної поведінки споживача. Моделі поведінки споживача кількісна та порядкова. Поняття корисності та цінності. Реакція споживача на зміну його доходу. Поняття нормального товару. Ефект заміщення та ефект доходу. Максимізація корисності споживача і визначення його рівноважного стану.

Теорія витрат виробництва. Витрати виробництва та оптимальний випуск фірми. Віддача від масштабу. Максимізації прибутку (мінімізація витрат) фірми на ринках досконалої та недосконалої конкуренції. Стратегії фірм на ринках. Вплив конкуренції на стратегічні рішення фірм.

Тема 8. Макроекономічна теорія

Макроекономічні показники в системі національного рахівництва (СНР). Еволюція національного рахівництва. Номінальні та реальні показники у СНР.

Сукупний попит та сукупна пропозиція як базова модель рівноваги. Моделі часткової та загальної економічної рівноваги. Інструменти рівноваги.

Доходи, споживчі витрати та заощадження домогосподарств.. Інвестиції їх види та причини волатильності. Теорія мультиплікатора-акселератора.

Основні засади теорії економічного зростання. Сутність економічного зростання, його показники, форми і джерела. Основні положення кейнсіанської, неокласичної теорії економічного зростання та теорій ендогенного зростання. Моделі економічного зростання.

Тема 9. Макроекономічна нестабільність

Циклічність економічного розвитку. Економічні коливання. Роль держави в антициклічному регулюванні. Інфляційне таргетування.

Інфляція: сутність, види, вимірювання, соціально-економічні наслідки. Антиінфляційна політика.

Зайнятість і безробіття: показники рівня використання робочої сили. Види безробіття. Механізми регулювання ринку праці. Втрати від безробіття. Закон Оукена. Політика зайнятості.

Тема 10. Макроекономічна політика держави

Уряд та ЦБ, як суб'єкти реалізації економічної політики. Об'єкти, цілі, види, інструменти макроекономічної політики.

Грошово-кредитна (монетарна) політика. Режими монетарної політики. Монетарна політика у регулюванні грошового ринку.

Бюджетно-податкова (фіскальна) політика. Податкова політика держави. Бюджетна політика як інструмент стабілізації економіки. Боргова політика держави та управління державним боргом.

Валютний курс: номінальний, реальний, фіксований, плаваючий, Політика девальвації та ревальвації валюти.

Вплив зовнішньої торгівлі на економіку. Методи регулювання зовнішньої торгівлі.

1.2. ПЕРЕЛІК ТЕМ З ДИСЦИПЛІНИ

«ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВА»

Тама 1. Підприємство як суб'єкт господарювання

Поняття підприємства як самостійного суб'єкта господарювання. Загальна характеристика видів підприємств. Види об'єднань та їх характеристика. Економічні засади функціонування підприємств різних організаційно-правових форм власності.

Тама 2. Витрати виробництва і собівартість продукції (робіт, послуг)

Економічна суть собівартості продукції її види та їх характеристика. Склад витрат за всіма видами діяльності підприємств. Групування операційних витрат за економічними елементами та статтями. Поняття валових витрат. Класифікація витрат. Постійні і змінні витрати, їх особливості та застосування. Основні шляхи зниження собівартості продукції сільського господарства.

Тама 3. Фінансово-економічні результати діяльності підприємства

Охарактеризувати економічну сутність валової продукції, чистого доходу, валового прибутку, чистого прибутку та рентабельності на підприємстві.

Тама 4. Земельні ресурси та ефективність їх використання

Земля як основний засіб сільськогосподарського виробництва та її особливості. Характеристика земельних ресурсів України та їх розподіл між землекористувачами. Земельна реформа в Україні. Основні положення Земельного кодексу. Плата за землю. Оренда землі. Поняття, умови і особливості становлення ринку землі. Шляхи підвищення економічної ефективності використання землі.

Тама 5. Персонал підприємства, продуктивність праці та її оплата

Поняття персоналу підприємства та його класифікація. Показники використання персоналу. Поняття та система показників продуктивності праці. Шляхи підвищення продуктивності праці на підприємствах. Сутність, функції і принципи організації заробітної плати на підприємстві. Форми і системи заробітної плати. Регулювання заробітної плати.

Тама 6. Основний і оборотний капітал підприємства

Економічна суть виробничих засобів, основного і оборотного капіталу підприємства. Класифікація і структура основних та оборотних засобів. Грошова оцінка і амортизація основних засобів. Стан і рух основних засобів підприємства, їх використання для характеристики відтворювального процесу. Економічна ефективність використання основних виробничих засобів і шляхи її підвищення. Мінімізація потреби у виробничих запасах і фактори поліпшення використання оборотного капіталу.

Тема 7. Якість і конкурентоспроможність продукції

Поняття якості та її значення для підвищення конкурентоспроможності продукції. Методи оцінювання якості продукції та вплив її рівня на результати виробництва. Витрати на поліпшення якості продукції та напрями забезпечення її конкурентоспроможності за якістю. Стандартизація і сертифікація продукції.

2. КРИТЕРІЇ ТА СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ВСТУПНИКІВ ДО АСПІРАНТУРИ ЗА ОСВІТНЬО- КВАЛІФІКАЦІЙНИМ РІВНЕМ «ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ» СПЕЦІАЛЬНОСТІ С1 «ЕКОНОМІКА ТА МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ (ЗА СПЕЦІАЛІЗАЦІЯМИ)»

Оцінювання знань вступників до аспірантури зі спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)» виставляється за чотирибальною системою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») за результатами виконання 50 тестових завдань. Для вирішення тестових завдань пропонується по чотири варіанти відповідей, одна з яких є правильною. Кожне тестове завдання оцінюється в 4 бали.

Поріг – 100 балів, тобто 25 правильно виконаних тестових завдань.

Оцінка «відмінно» 168–200 балів.

Оцінка «добре» 132–164 балів.

Оцінка «задовільно» 100–128 балів.

Оцінка «незадовільно» 1–99 балів.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Азарова А.О., Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства. Практикум: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Вінниця: ВНТУ, 2016. – 216 с.
2. Господарський кодекс України: чинне законодавство із змінами і доповненнями станом на 08 грудня 2016 р.: офіційний текст. К.: Алеута, 2016. 176 с.
3. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л. Г. Мельника, д.е.н., проф. О. І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. 316 с.
4. Економіка підприємства / За ред. В.І. Гринчуцького . К: ЦУЛ, 2019. 304 с.
5. Кузьмин, В. М. Економіка підприємства та управлінська економіка : практикум. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2019. 51 с.
6. Іванілов О. С. Економіка підприємства: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 728 с.
7. Підприємництво, торгівля та біржова діяльність: підручник / за заг. ред.: І.М. Сотник, Л.М. Таранюка. Суми: Університетська книга, 2018. 572 с.
8. Проривні технології в економіці і бізнесі (досвід ЄС та практика України у світлі III, IV і V промислових революцій): навч. посіб. / за ред. Л.Г. Мельника та Б.Л. Ковальова. Суми: СумДУ, 2020. 180 с.
9. Пустовіт Р. Ф., Куклін О. В. Вплив інституціональних факторів і ризиків політичної нестабільності на економіку держави. *Економіка України*. 2020. № 2. С. 24–44.
10. Петренко М.І., Драбовський А.Г., Петренко В.М. Економіка підприємства: навч. посібник. Вінниця: «Меркьюрі-Поділля», 2018. Т. 1. С. 432.
11. Петренко М.І., Драбовський А.Г., Петренко В.М. Економіка підприємства: навч. посібник. Вінниця: «Меркьюрі-Поділля», 2018. Т. 2. С. 404.
12. Романченко Н.В., Кожемякіна Т.В., Пічик К.В. Економіка підприємства: навч. посібник. Київ: НаУКМА, 2018. 304 с.
13. Филук Г.М. Економіка підприємства. Тренінг-курс: навч. посібник. Київ: Київський університет, 2017. 191 с.
14. Кравчук Н.І., Остапчук А.В. Сучасний та перспективний рівень виробництва сільськогосподарської продукції підприємствами Житомирської області [Електронний ресурс]. *Інфраструктура ринку*. 2019. № 35. Режим доступу до ресурсу: <http://www.market-infr.od.ua/uk/35-2019>
15. Ткачук В.І., Кільницька О.С. Ефективність використання виробничого потенціалу сільськогосподарських підприємств в умовах диверсифікації. *Економічний форум*. Вип. 1. С. 264-270
16. Кравчук Н.І., Литвиненко С.О. Концептуальні засади сталого розвитку економіки: дефініції та керівні принципи. Сталый розвиток економіки:

- теорія та практика: монографія / за ред. проф. В.І. Ткачука – Житомир: «Центр учбової літератури», 2021. 352 с. С. 66-83.
17. Кравчук І.І., Кравчук Н.І., Ракович О.І. Інституційна підтримка інфраструктурного забезпечення підприємницького потенціалу на сільських територіях. *Інфраструктура ринку*. 2021. № 51.
 18. Кільницька О.С., Старунська Л.В., Переуда С.Ю. Кадрова безпека сільськогосподарських підприємств України: оцінка та напрями забезпечення / Наукові горизонти. Scientific Horizons. 2020. Том 23. № 11. С. 70-80.
 19. Lavrynenko S., Kravchuk N. Sustainable development management: regional aspect. Priority areas for development of scientific research: domestic and foreign experience: collective monograph / edited by authors. – 1st ed. – Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2021. p. 127-145.
 20. Яркіна Н. М. Економіка підприємства: навч. посіб. / Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 600 с.
- Інформаційні ресурси
1. www.economiks.net.ua.
 2. <http://www.economy.nauka.com.ua>.
 4. <http://www.ukrstat.gov.ua>.
 5. <http://pidruchniki.com/>
 6. [https://www.core-econ.org/the-economy/book/text/01.html#figure-1-2 /](https://www.core-econ.org/the-economy/book/text/01.html#figure-1-2)
 7. Макроекономічна статистика. Національний банк України: [сайт] URL: <https://bank.gov.ua/>
 8. Офіційний сайт Державної служби статистики України: [сайт] URL: www.ukrstat.gov.ua